

Eiropas piekrastes pastāvīga degradācija apdraud dzīves līmeni Eiropā

Dzīve pie jūras ir ļoti vilinoša. Cilvēki uzskata piekrasti par nemainīgu vērtību, taču piekrastes ekosistēmām nemitīgi tiek nodarīti zaudējumi un neatgriezeniskas izmaiņas. Pašreizējās tendences liecina, ka piekrastes teritorijās notiekošās izmaiņas zemes izmantošanā pārsniedz tās izmaiņas, kas vērojamas citur, piemēram, mākslīgo zemes virsmu veidošana Eiropas piekrastē notiek par vienu trešdaļu ātrāk nekā iekšzemē. Šīs izmaiņas ir plaši izplatītas, un tās izraisa daudzi faktori – demogrāfiskās izmaiņas, ekonomikas pārstrukturēšana, augošais dzīves līmenis un brīvā laika pavadīšanas iespējas, kā arī starptautiskās tirdzniecības sistēma. Daudzos piekrastes reģionos šie faktori ir veicinājuši straujas izmaiņas, tādējādi krasi mainot piekrastes ekosistēmu potenciālo ilgtermiņa dzīvotspēju un to piedāvātos pakalpojumus. Ļoti iespējams, ka pašreizējo ietekmi uz piekrastes ekosistēmām turpmāk vēl vairāk pastiprinās klimata izmaiņas.

Piekrastes ekosistēmas nodrošina sabiedrībai plašu pakalpojumu klāstu. To skaitā ir apgādes pakalpojumi, piem., pārtikas, malkas, energoresursu un dabas resursu piegāde, kā arī kultūras (izklaides) pakalpojumi, piem., tūrisma un atpūtas pakalpojumi. Turklāt piekrastes ekosistēmas nodrošina arī nozīmīgus regulēšanas un atbalsta pakalpojumus, piem., krasta nostiprināšanu un pasargāšanu no dabas katastrofām, kā arī piesārņotu ūdeņu neitralizēšanu. Tā kā piekrastes zonas pilda "vārtu" funkciju starptautiskajā tirdzniecībā un loģistikā, tās kļūst aizvien attīstītākas, kā rezultātā ekosistēmas pakalpojumi degradējas.

Šīs tendences ir ļoti nozīmīgas, jo piekrastes teritoriju

kopējās ekonomiskās vērtības ievērojamu daļu veido tieši šādi pakalpojumi. Piemēram, Eiropas bioloģiskie jūras resursi lielā mērā ir atkarīgi no piekrastes teritoriju kvalitātes. Ja šīs dabiskās funkcijas tiek traucētas, aizvien straujāk norisinās degradācijas process, un sabiedrībai kļūst aizvien grūtāk uz to reaģēt. Tehnoloģija nevar aizstāt šīs dabiskās funkcijas.

Neraugoties uz dažiem veiksmīgiem izņēmumiem, piekrastes reģioni lielākoties pieder pie ekonomiski vismazāk attīstītajām teritorijām Eiropas Savienībā. 1996. gadā 19 no toreizējiem 25 mazāk piemērotajiem apvidiem ES-15 sastāvā bija tieši piekrastes reģioni, un arī pašlaik, paplašinātajā ES-25, tā ir nopietna problēma. Sociālās un

ekonomiskās problēmas (piem., migrācija un ekonomikas infrastruktūras trūkums) īpaši ietekmē mazās salas.

Līdz šim piekrastes attīstības pamatā bijusi ekonomikas pārstrukturēšana. Tā panākta galvenokārt ar tūrisma attīstību un ar to saistīto uzplaukumu celtniecībā, īpaši Vidusjūras un Atlantijas piekrastes reģionos. Citos reģionos prioritāte piešķirta zivrupniecības nozares ekonomiskai pārstrukturēšanai, jo krasi samazinājušies zivju krājumi. Turklāt ostu skaita pieauguma un jūras transporta pārvadājumu apjoma palielināšanās rezultātā piekrastes kļuvušas par loģistikas platformām.

Tajā pašā laikā pilsētteritoriju izplešanās, kūrortu un ostu attīstība, kā arī akvakultūra

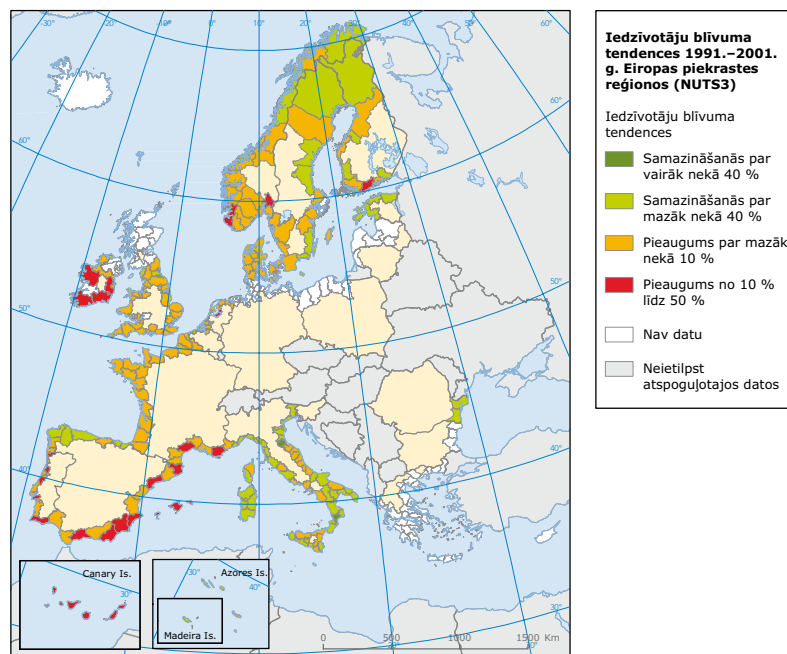

tieši ietekmē ekosistēmas. To iedarbība ievērojami pārsniedz tiešo ietekmi, ko izraisa piesārņojums, sedimentācija un piekrastes dinamikas izmaiņas. Postošas zvejniecības metodes, pārmērīga piekrastes jūras gultnes noplicināšana, klimata izmaiņas un jūras līmeņa celšanās arī nopietni apdraud piekrastes biotipus, piem., ekstensīvi izmantojamās lauksaimniecības zemes, mitrājus un jūraszāļu audzes.

Turklāt iedzīvotāju blīvums piekrastes reģionos ir vidēji par 10 % lielāks nekā iekšzemē, bet dažās valstīs šis rādītājs sasniedz pat 50 %. Vēl satraucošāka ir piekrastes dabisko teritoriju pārveidošana par cilvēka radītām mākslīgām virsmām, kas notiek pat vēl straujāk nekā iedzīvotāju blīvuma pieaugums. Tā kā šādas izmaiņas ir neatgriezeniskas, tās uzskatāmas par vienu no būtiskākajiem apdraudējumiem piekrastes teritoriju ilgtspējībai. Dzīvojamā apbūve (daudzās teritorijās tā galvenokārt ir sekundārā apbūve), pakalpojumi un rekreācija ir būtiskākie faktori, kas veido 61 % no kopējām piekrastes zemes platībām, kuras tiek izmantotas mākslīgo virsmu radīšanai.

Agrāk lielāko daļu piekrastes teritoriju uzskatīja par perifēriju. Taču tagad aizvien plašāka piekrastes teritoriju daļa ir kļuvusi par galveno attīstības zonu. Eiropā ir daudz piekrastes teritoriju, kurās cilvēka radītās virsmas aizņem vairāk nekā 45 % no kopējās piekrastes joslas teritorijas (t.i., līdz 1 km attālumam no krasta). Visintensīvāk

Iedzīvotāju blīvuma tendences Eiropas piekrastes reģionos laikā no 1991. līdz 2001. gadam

Avots: EVA, 2006, pamatojoties uz 1991.–2001. g. tautas skaitīšanas datiem, Eurostat.

tiek izmantotas Vidusjūras piekrastes teritorijas (Francija, Spānija, daži Itālijas apvidi). Blīvi apdzīvota ir visa Francijas Atlantijas piekraste, tāpat kā Spānijas Atlantijas piekrastes reģioni (Basku zeme un Huelva), kā arī ievērojami Portugāles piekrastes posmi. Arī Ziemeļjūras piekrastē daudzas vietas ir blīvi apbūvētas (Nīderlande un Beļģija).

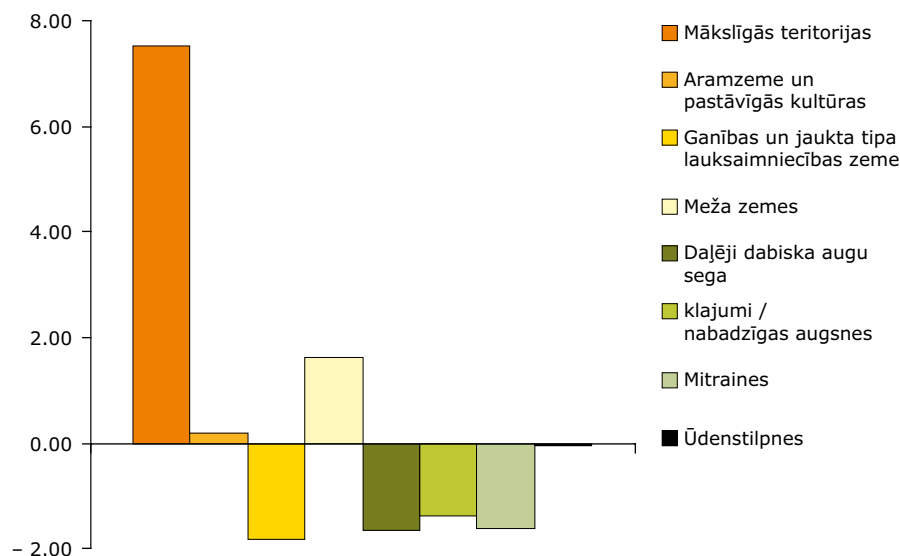
Augstāks dzīves līmenis visā ES teritorijā, Eiropas gaisa ceļu liberalizācija un no tās izrietošais zemo cenu avioliņiju skaita pieaugums, kā arī Transeiropas ceļu un dzelzceļu attīstība ir ievērojami paaugstinājusi Eiropas iedzīvotāju mobilitāti, tostarp viņu brīvu piekļuvi piekrastes teritorijām. Turklāt personīgo ienākumu pieaugums nozīmē to, ka aizvien vairāk cilvēku iegulda

līdzekļus otras mājas iegādē, it īpaši piekrastes teritorijās, jo tām ir augsta vērtība un tās sniedz arī jauna brīvā laika pavadīšanas iespējas. "Otro māju īpašniekiem" un tūristiem paredzēto būvju un pakalpojumu sistēmas attīstība (piem., viesnīcas, akvaparki, golfa laukumi un kartinga trases) nozīmē to, ka daudzas piekrastes teritorijas var zaudēt vietējo identitāti.

Piekrastes reģionus apdraud arī klimata izmaiņas. Iespējams, ka iepriekš uzskaitītās ar klimatu nesaistītās ietekmes jau tagad ir nelabvēlīgi ietekmējušas piekrastes ekosistēmu ilgtermiņa dzīvotspēju un tātad arī to spēju cīnīties ar klimata izmaiņu radīto papildu spiedienu. Attīstība jau tagad ir gandrīz pilnībā iznīcinājusi lielāko Eiropas

Augu segas izmaiņas 17 Eiropas piekrastes valstīs 10 km piekrastes zonā 1990.–2000. gadā

Augu segas tīrās izmaiņas procentos pret sākuma gadu

Avots: EVA, 2006.

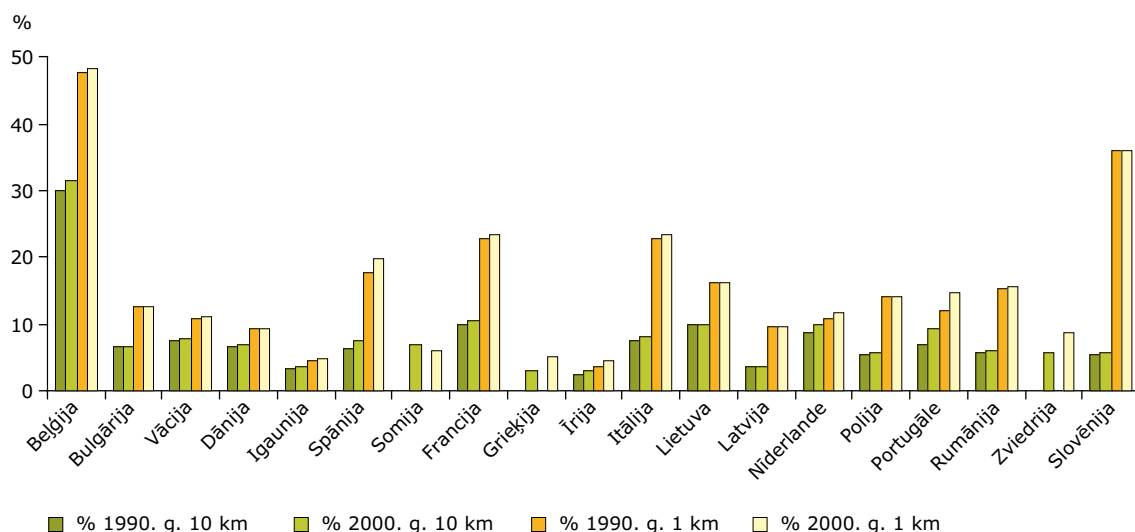
upju (piem., Reinas, Elbas un Po) dabiskās palienes. Arī piekrastes zemienes piedzīvoja tikpat strauju attīstību, kad laikā no 1990. līdz 2000. gadam mākslīgās virsmas paplašinājās par 1 900 km². Nav paredzams, ka šī tendence

varētu mazināties. Tā rezultātā daudzas piekrastes teritorijas izjūt tā saukto "piekrastes saspiešanu" (coastal squeeze). Ar jēdzienu "piekrastes saspiešana" apzīmē situāciju, kad ēkas un infrastruktūra paplašinās un tuvojas

krastam uz dabisko sistēmu rēķina, kuras parasti kalpo kā buferis starp jūru un zemi. Šī saspiešana dara piekrastes teritorijas vēl neaizsargātākas pret klimata izmaiņām un jūras līmeņa celšanos, it īpaši ārkārtējos gadījumos, piem., vētras laikā, kad ir lieli viļņi.

Uzlabojot piekrastes teritoriju pārvaldību, it īpaši zemes izmantošanas plānošanu, iespējams samazināt piekrastes reģionu neaizsargātību no klimata izmaiņu radītajām sekām. Daudzās valstīs tiek izstrādātas nacionālās stratēģijas, lai pielāgotos klimata izmaiņām, kurās sniegtas skaidras norādes, kā uzlabot piekrastes dabisko noturību un tās ilgtspējīgumu. Piemēram, kontrolētas atkāpšanās princips, kura mērķis ir samazināt sociālo un vides sistēmu neaizsargātību pret klimata izmaiņām, ir noderīgs, realizējot pamatdomu par kompleksu piekrastes teritorijas pārvaldību.

Apbūvētās teritorijas 0–1 km platā piekrastes joslā salīdzinājumā ar visu 10 km plato piekrastes zonu 1990.–2000. gadā

Avots: EVA, 2006.

Kopš 1995. gada, rūpējoties par Eiropas krastu stāvokli, ES pieņēmusi virkni iniciatīvu, kuru pamatā ir ideja par kompleksu piekrastes teritorijas pārvaldību (KPTP). KPTP cenšas līdzsvarot nepieciešamību pēc attīstības un to resursu aizsardzību, uz kuriem balstās piekrastes teritoriju ekonomika. EVA darbam ir konkrēts mērķis — 2006. gadā piedalīties Eiropas Parlamenta un Padomes Rekomendācijas par Eiropas piekrastes teritoriju

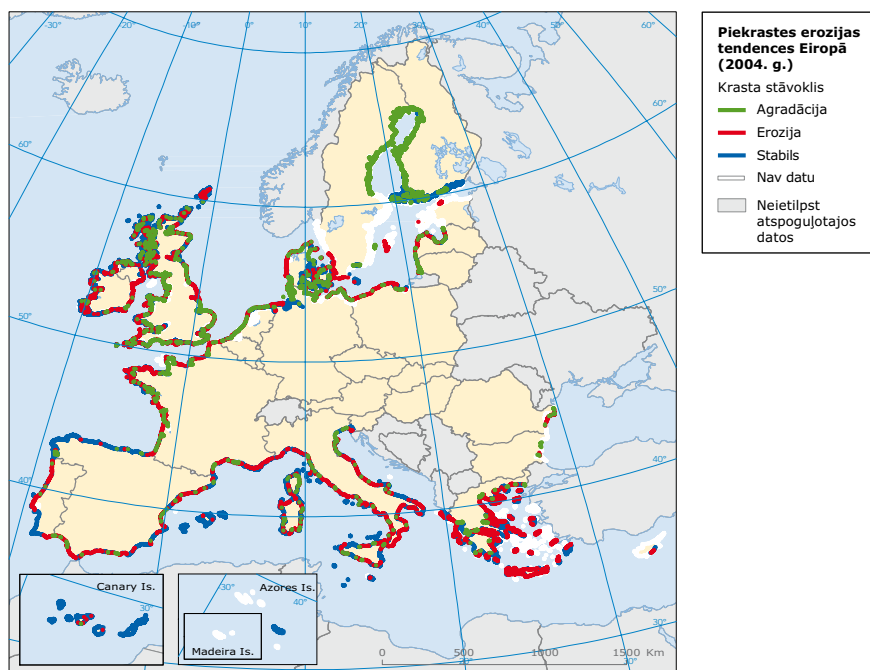
kompleksās pārvaldības īstenošanu (2002/413/EK) pārskatīšanā. Arī Eiropas jūras tematiskajā stratēģijā risināti piekrastes jautājumi, tajā rosināta uz ekosistēmu balstīta pieeja un ieteikti jūras reģioni. ES ir sākusi darbu pie jūras politikas izstrādes. Visi šie politikas jaunumi var dot zināmu ieguldījumu piekrastes teritoriju un to ekosistēmu kompleksās pārvaldības uzlabošanā. Visbūtiskākos panākumus varētu gūt,

izstrādājot visās šajās politikas jomās savstarpēji saskaņotus pasākumus un realizējot tos ar pilnveidotām vadības metodēm.

Atsauces

EVA (2006), *The changing faces of Europe's coastal areas* (Eiropas piekrastes teritoriju mainīgās sejas), EVA Ziņojums Nr. 6/2006, Eiropas Vides Aģentūra, Kopenhāgena.

Piekrastes erozijas tendences Eiropā 2004. gadā

Avots: EVA, 2006, balstīts uz EuroSION, 2004.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Enquiries: eea.europa.eu/enquiries

Publications Office

ISBN 92-9167-864-3

9 789291 678648

